

BOEKRECENSIE

In 'Helenka' tekent Anna van Suchtelen het tragische verhaal van haar oma op met een ragfijne pen

Helenka is een schitterend eerbetoon aan de briljante maar tamelijk onopgemerkt gebleven chemicus Helena Drecka, uitvinder van zeepoeder.

Martijn Van Calmthout 29 september 2023, 11:11

Helenka Drecka Beeld Collectie J.P. van Suchtelen Laren

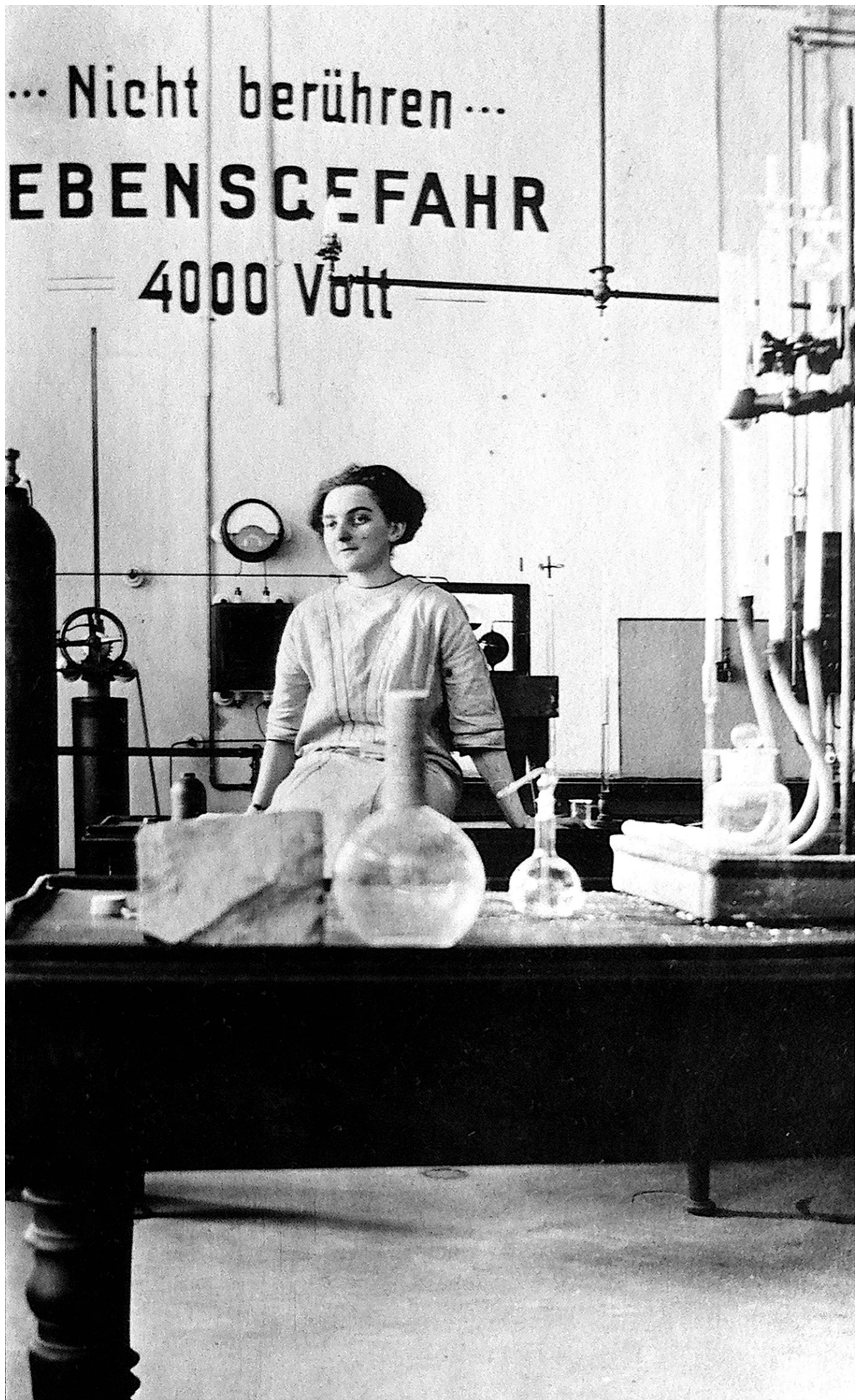
Vlak langs de A1 staat ter hoogte van Naarden een markante witte toren. Tegenwoordig is die een opzichtige reclamezuil, die de aandacht moet trekken van passerende automobilisten. Maar in 1936 was de toren het hart van de zeepfabriek van Van Suchtelen. In de toren werd van bovenaf een zeep omlaaggesproeid, terwijl er van onderaf hete lucht in omhoog werd geblazen. Ergens halverwege ontstonden zeepvlokjes die als een fijne sneeuw verder naar beneden dwarrelden. Zeepoeder.

Uit andere media

Ja, ik wil elke dag een nieuwsbrief ontvangen met de belangrijkste online artikelen van 11 kranten

[Inschrijven](#)

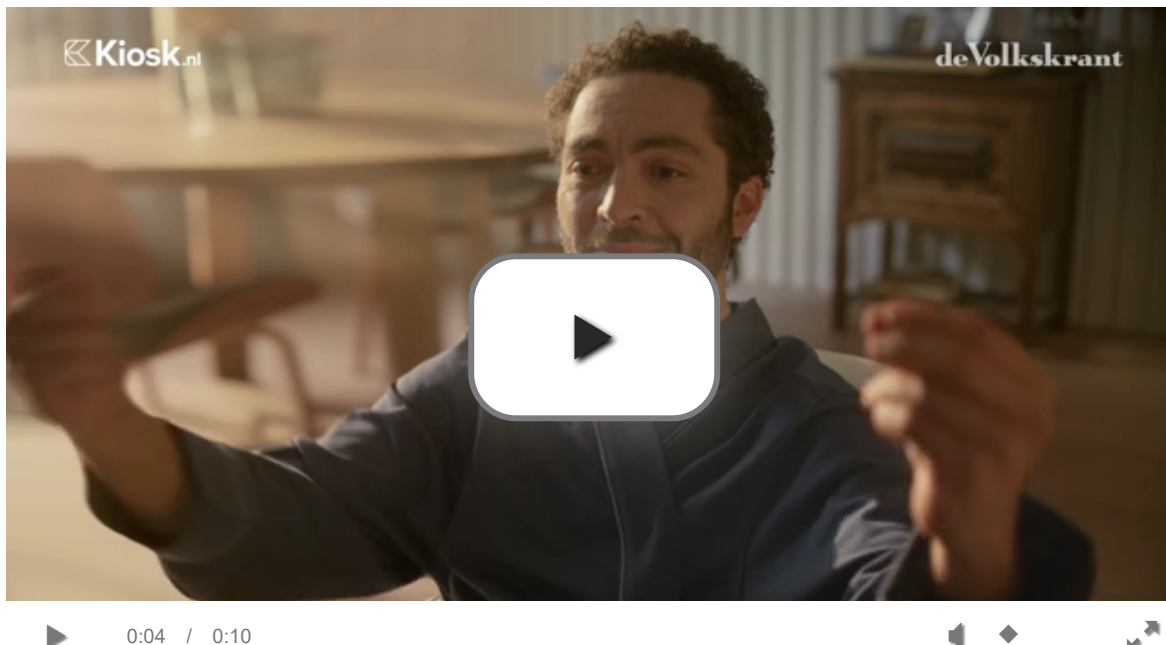
Het patent op dit procedé, schrijft Anna van Suchtelen in haar schitterende biografie *Helenka*, is van haar oma, een van de eerste vrouwelijke chemici van haar generatie, Helena Drecka (1887-1925). Helenka, zoals ze werd genoemd, ontwikkelde de methode in Stockholm, waar haar man Teddy van Suchtelen het lab leidde van een plaatselijke zeepfabriek.

Helenka Drecka in het chemielab. Beeld Collectie J.P. van Suchtelen Laren

Van Suchtelens boek is de biografie van een briljante maar tamelijk onopgemerkt gebleven vrouw, en meer dan dat. Het is een eerbetoon aan een mens met ambitie, durf en talent in moeilijke tijden. En een tragedie. Helenka heeft de zeptoren in Naarden zelf nooit gezien.

Advertentie

Helena Drecka wordt in 1887 geboren in Zhytin, in het huidige Oekraïne, dan nog deel van het Russische keizerrijk. Haar Poolse vader heeft een suikerfabriek en Helenka, zo stelt haar kleinkind Anna zich voor, was gefascineerd door het laboratorium van de fabriek.

Over de auteur

[Martijn van Calmthout](#) is hoofd communicatie bij wetenschapsinstituut Nikhef en schrijft voor *de Volkskrant* boekrecensies over wetenschap.

Ze is de oudste van vijf kinderen en opvallend leergierig. Een dagdromer, maar wel met prachtige cijfers op school. Een vervolgopleiding in Kyiv zou voor de hand liggen, maar haar vader

thuis. Uiteindelijk zal de familie door de Eerste Wereldoorlog alles verliezen.

In 1903 wint Marie Skłodowska-Curie de Nobelprijs voor Natuurkunde en staat haar geboorteland Polen op zijn kop. Voor Helenka valt alles op zijn plek. Ze was al geïntrigeerd door de beroemde röntgenfoto die Wilhelm Röntgen maakte van de botjes in zijn hand en wilde natuurkundige worden. Door madame Curie was er voor een ambitieuze Poolse vrouw maar één logische keus: chemie.

Helenka (rechts) in het chemielab, 1912. Beeld Collectie J.P. van Suchtelen Laren

Ze gaat in Zürich studeren en ontmoet daar een in Indonesië geboren Nederlandse student, Eduard van Suchtelen, roepnaam Teddy. 'Ze ziet hem meteen', schrijft haar kleindochter. In haar boek staan nu veel foto's die haar grootvader vanaf zijn studententijd van Helenka en hun avonturen maakte.

Al snel zijn de twee een stel dat elkaar ook in de wetenschap vooruitjaagt. Zürich, waar onder meer Albert Einstein verblijft, is daarvoor ideaal. Maar er rust weinig zegen op de verhouding. Teddy moet halverwege zijn studie terug naar Nederland om voor zijn familie de kost te verdienen, Helenka blijft alleen achter.

De afstand groeit. In 1912 neemt Teddy een baan bij een zeepfabriek in Soerabaja. Van zeep weet hij weinig meer dan de basischemie, maar dat volstaat en het is het begin van een levenslange carrière in de zeep.

Portretfoto van Helenka Drecka. Beeld Collectie J.P. van Suchtelen Laren

Als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, reist hij moeizaam via Moskou terug naar Nederland en vraagt Helenka om haar hand. Ze heeft haar hele jeugd gezworen nooit te zullen trouwen, maar ze zegt ja. Na de oorlog vinden ze werk in het lab van een

jaren erna gaat haar gezondheid achteruit. Ze blijkt tuberculose te hebben opgelopen en woont gaandeweg vooral in sanatoria, weg van man en kinderen. Het gezin keert terug naar Nederland en vestigt zich in Amsterdam. Helenka komt er niet bovenop.

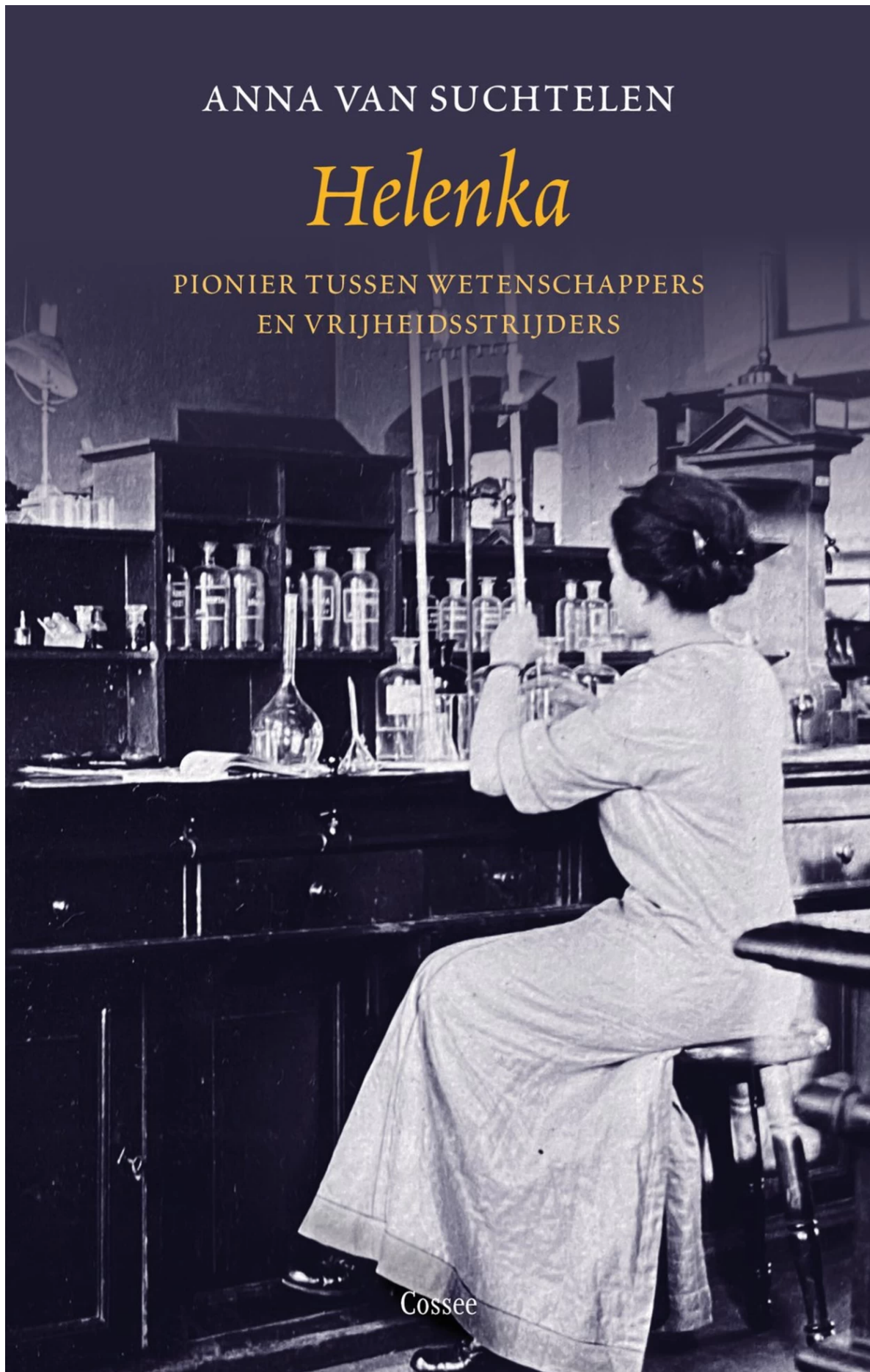
Fascinatie voor een mythische oma

In 1925 sterft ze en Teddy blijft met hun drie kinderen achter. In de avonduren werkt hij Helenka's zeepoederprocedé om naar een patent. De hele Poolse connectie raakt op de achtergrond, na gedoe over een al dan niet katholieke begrafenis. Later zoekt hun zoon Kiki, Anna's vader, weer contact met de familie in Polen. Het is het begin van Anna's fascinatie voor de mythische Poolse oma die op foto's in laboratoria staat en die ze zelfs brieven begint te schrijven, zoals Anne Frank aan Kitty deed.

Van Suchtelen kiest in dit verhaal radicaal voor de inleving. Ze ziet, weet, proeft, ruikt en voelt alles zoals Helenka zelf. Ze bezoekt locaties en spit in archieven en brieven. Tijdens het lezen rijst de vraag hoe ze alles zo precies weet. Wat is echt? Wat verbeelding? 'Dit boek is één waarheid: die van mij', schrijft Van Suchtelen in de verantwoording – en het is goed zo. Ze tekent Helenka's verhaal van grote dromen en tegenslag met een gevoelige en ragfijne pen op. *Helenka* is alleen daarom al een genoegen.

Anna van Suchtelen: *Helenka* – Pionier tussen wetenschappers en vrijheidsstrijders. Cossee; 300 pagina's; € 24,99.

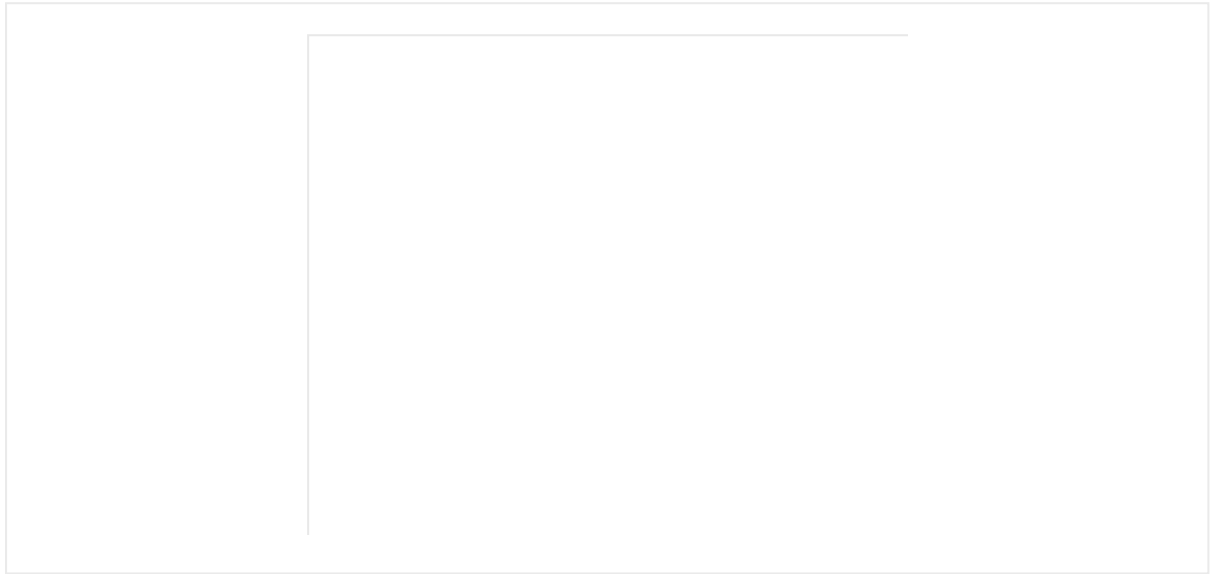
Beeld Cossee

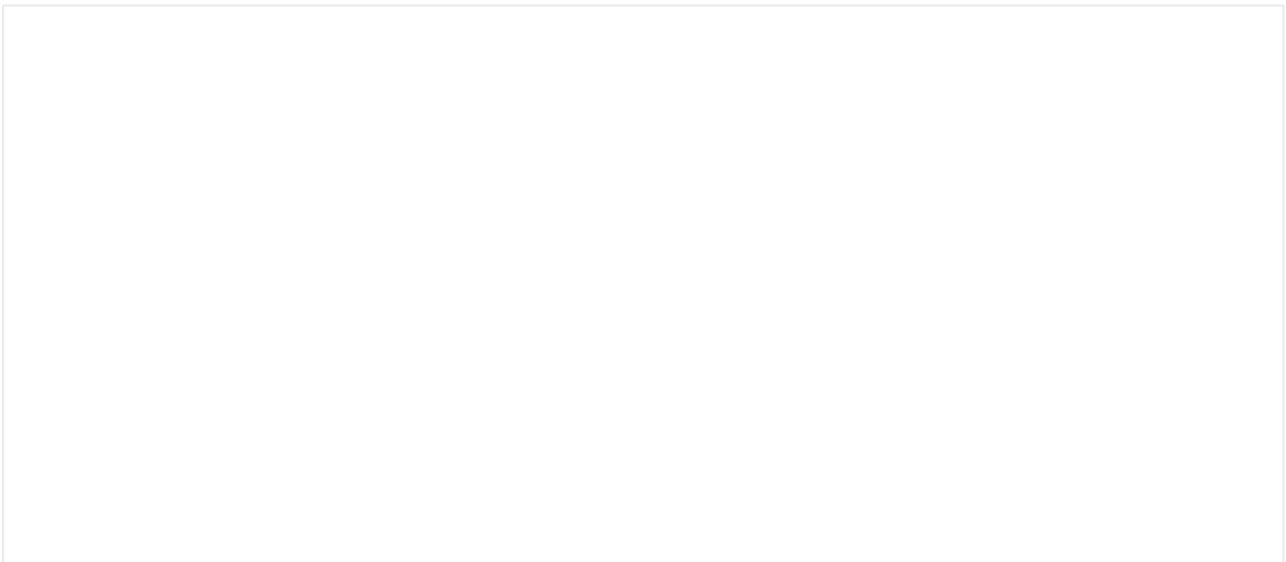
Groter is lang niet altijd beter, toont Vaclav Smil. Wat we daarvan kunnen leren, laat hij in het midden ★★☆☆☆

Gedetailleerde biografie van een eigenzinnige chemicus en Nobelprijswinnaar

Boeken

NIEUWS

MEER >

■ 11:13 UUR

VS stellen miljoenen dollars beschikbaar voor tips in moordzaak Ecuadoraanse politicus

10:32 UUR

Roep om parlementair onderzoek naar misbruik Belgische katholieke kerk groeit na ontluisterende documentaire

06:30 UUR

Inflatie richting nulpunt: prijzen in september 0,2 procent hoger dan jaar geleden

BOEKRECENSIE

INTERVIEW

Is er iets geleerd van het schandaal rond de Nobelprijs voor Literatuur? 'Dit was een gerichte aanval op de Academie'

COLUMN

SYLVIA WITTEMAN

'Gijsje' is een heerlijk kinderboek dat misschien nog wel leuker is voor volwassenen

BEST GELEZEN

MEER >

- 1 Lees hier het liveblog over de oorlog in Oekraïne van donderdag 28 september terug
- 2 Erasmus MC: verdachte had psychologisch onderzoek moeten doen voordat hij arts kon worden
- 3 Wat gaat er nu gebeuren op de Krim, na de aanval op het hoofdkwartier van de Zwarte...

MEER BOEKEN >

Home

Editie

Net binnen

Zoeken

Wilt u belangrijke informatie delen met de Volkskrant?

[Tip hier onze journalisten](#)

Algemeen

Contact met de redactie
Contact met de klantenservice
Privacystatement
Abonnementsvoorwaarden
Gebruiksvoorwaarden
Cookiebeleid
Privacy-instellingen
Auteursrecht
Colofon

Service

Klantenservice
Mijn omgeving
Vakantieservice
Adverteren
Losse verkoop

Meer de Volkskrant

Abonneren
Nieuwsbrieven
Digitale krant
Webwinkel
Puzzels
RSS-feeds
Facebook
Twitter
Android apps
iOS apps

Navigeer

Columnisten
Recensies
De Volkskeuken
Archief

Op alle verhalen van de Volkskrant rust uiteraard copyright.

Wil je tekst overnemen of een video(fragment), foto of illustratie gebruiken, mail dan naar copyright@volkskrant.nl.

© 2023 DPG Media B.V. - alle rechten voorbehouden